

تاریخچه:

با توجه به سابقه درخشان فعالیت‌های پزشکی در کشور ما به ویژه در میان کشورهای منطقه، به کارگیری روش‌های نوین درمانی و استفاده از علوم روز دنیا به منظور درمان بیماران، همواره مورد توجه پزشکان ایرانی قرار داشت؛ و پر واضح است که طب انتقال خون و به عبارتی نجات زندگی بیماران و مصدومین نیازمند به خون از طریق تزریق خون و فراورده‌های آن نیز از این قاعده مستثنی نبود.

بر اساس شواهد و قرائن موجود، سابقه اولین تزریق خون در کشور ما به سالهای ابتدایی دهه ۲۰ هجری شمسی بر می‌گردد. در واقع در این سالها با توجه به نوبا بودن طب انتقال خون و ناآشنا بودن اذهان عمومی با این مقوله، دریافت خون از داوطلبان برای تزریق به بیماران به سختی انجام می‌گرفت و راضی کردن افراد برای دادن خون عمدتاً به ابتکار عمل پزشک بستگی داشت.

در واقع بیمارستان‌های ارتش و مراکز جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران از اولین مراکزی بودند که به صورت سیستماتیک اقدام به جمع آوری خون از میان اعضا و داوطلبان خود کردند.

به تدریج با شناخته شدن ارزش حیاتی تزریق خون در نجات بیماران، و افزایش تجویز خون در مراکز درمانی، جمع آوری خون داوطلبان جوابگوی نیاز بیماران نبود و تنها راه چاره پرداخت مبالغی در برابر دریافت خون بود؛ و از همینجا پای واسطه‌ها به ماجرا باز شد. بنگاه‌هایی که خون را در ازای پرداخت مبالغ اندکی از مردم می‌خریدند و به بهای گزاف به بیمارستان‌ها و مراکز درمانی می‌فروختند. بدیهی است که مشتریان این بنگاه‌ها را عمدتاً افراد بی بضاعت و به ویژه معتادان و خیابان‌خواب‌ها تشکیل می‌دادند و بدیهی است که کمترین کنترلی از نظر بررسی سلامت و کیفیت روی خون‌ها وجود نداشت. ذکر این نکته خالی از لطف نیست که ضرب‌المثل‌های (خون فروشی) و (خون کسی را توی شیشه کردن) از همین‌جا وارد زبان فارسی شده‌اند.

با توجه به مشکلات و عوارض ناشی از تعدد متولیان امر انتقال خون، فعالیت سودجویانه بنگاه‌های خصوصی و به ویژه رقابت ناسالم این بنگاه‌ها، طرح اولیه تأسیس یک سازمان مستقل برای ساماندهی سیستم تأمین خون و فراورده‌های خونی شکل گرفت و به تدریج پیرنگ تر شد تا اینکه در نهایت به تأسیس سازمان ملی انتقال خون ایران در نهم مرداد ماه ۱۳۵۳ منتج شد.

در واقع معرفی سازمان انتقال خون ایران به عنوان تنها متولی تهیه خون در کشور گامی بود برای متمرکز کردن و همسویی تمام امکانات موجود در زمینه طب انتقال خون، به منظور ارتقای کمی و کیفی در روند تأمین خون و فراورده‌های خونی مورد نیاز. هدفی که همواره به عنوان یکی از ارکان اصلی سازمان مطرح بوده و مورد توجه قرار داشته است.

بر همین اساس خاتمه دادن به سیستم خرید و فروش خون و تعطیلی بنگاه های واسطه از اولین دستاوردهای این سازمان بود. لیکن در آن سالها با توجه به عدم آشنایی کافی اقشار مختلف جامعه با این مقوله حیاتی؛ سیستم جایگزینی خون؛ یعنی دریافت خون از آشنایان و بستگان فرد بیمار تنها راه حل موجود به نظر می رسید. سیستمی که تا سال ۷۶ همچنان پابرجا باقی ماند.

شاید به جرات بتوان گفت بروز انقلاب اسلامی و پس از آن جنگ تحمیلی بهترین فرصت را برای معرفی نقش حیاتبخش و ارزشمند سازمان فراهم ساخت. مشارکت بی نظیر گروه های مختلف مردم برای تامین خون مورد نیاز مجروحین انقلاب و جنگ، فرصتی استثنایی برای آشنایی اقشار مختلف جامعه با مقوله انساندوستانه و خدایسندانه اهدای خون پدید آورد و برگ زرینی شد در دفتر افتخارات سازمان انتقال خون ایران.

همزمان با گسترش فعالیت سازمان و رشد فزاینده جمعیت داوطلبان اهدای خون؛ ارتقای کیفیت فرآورده های خونی نیز توجه ویژه ای را به خود معطوف داشت. به ویژه با شناسایی عوامل بیماریزایی منتقله از طریق خون مثل ویروس های هپاتیت - بی (HBV)؛ اچ - آی - وی (HIV) و هپاتیت سی (HCV)؛ ارتقای سلامت فرآورده های خونی جایگاه خاصی را در فعالیت های کنترل کیفی سازمان به خود اختصاص داد.

به تدریج و همزمان با پیشرفت های چشمگیر علم پزشکی در زمینه طب انتقال خون، به کارگیری فناوری روز دنیا در تمامی مراحل تامین فرآورده های خونی از جذب و انتخاب اهداکنندگان؛ انجام آزمایشات بررسی ویروسی روی تگ تگ کیسه های خونی؛ تهیه و نگهداری فرآورده های خونی و در نهایت ارسال فرآورده به بانک خون های بیمارستانی کارنامه درخشانی را برای انتقال خون ایران رقم زده اند. ضمن اینکه پیاده سازی سیاست های سازمان جهانی بهداشت، از جمله حذف سیستم جایگزینی خون و جمع آوری خون از اهداکنندگان داوطلب؛ آزمایشات غربالگری خون، اهدای مستمر، سیستم خودحذفی محرمانه و ... موقعیت ممتازی را برای این سازمان در بین کشورهای منطقه فراهم ساخته است.

رسیدن شاخص اهدای خون به عدد ۲۷ در هر هزار نفر جمعیت کشور، نشان دهنده روند رو به رشد استقبال مردم برای اهدای خون است. اما مسلماً ادامه این سیر صعودی تنها در سایه تبدیل ضرورت اهدای خون به یک فرهنگ و یک باور عمومی میسر خواهد بود. حرکتی که توجه فرد فرد جامعه و حمایت همه جانبه سازمانها و نهادهای مسئول در زمینه سلامت و فرهنگ کشور را طلب می کند.